

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять

з дисципліни «Фінансовий менеджмент» для студентів
денної форми навчання спеціальності 7.03050401 та 8.03050401 –
Економіка підприємства

Харків 2013

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до практичних занять
з дисципліни: «Фінансовий менеджмент»
для студентів денної форми навчання спеціальності 7.03050401 та
8.03050401 – Економіка підприємства

Затверджено методичною
радою університету
протокол № ____ від _____

Харків 2013

Укладачі: доц. Деділова Т.В.
доц. Кирчата І.М.
ас. Токар І.І.

Кафедра економіки підприємства

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Фінансовий менеджмент» належить до циклу нормативних навчальних дисциплін професійної та практичної підготовки фахівців в галузі знань 0305 – «Економіка та підприємництво» за спеціальністю 7.03050401 та 8.03050401 «Економіка підприємства».

Предметом навчальної дисципліни є управління грошовими потоками, прибутком, інвестиціями, капіталом підприємства.

Мета викладання дисципліни полягає у формуванні системи знань з управління фінансами підприємства, операційною та інвестиційною діяльністю, визначення стратегії і тактики фінансового забезпечення суб'єктів господарювання.

Згідно мети завдання дисципліни полягають у: вивченні сутності та методологічних основ фінансового менеджменту, управління фінансовими ризиками та застосування інструментів антикризового управління грошовими потоками, прибутком, інвестиціями, активами; оволодінні методикою визначення вартості капіталу та опануванні способів оптимізації його структури.

Метою проведення практичних занять є поглиблення і закріплення теоретичних знань й отримання практичних навичок в процесі вивчення курсу «Фінансовий менеджмент» шляхом засвоєння методів планування та прогнозування основних фінансових показників діяльності підприємства.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №1

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Мета заняття: набуття теоретичних знань та практичних навичок щодо організації та управління фінансами підприємств в умовах ринкових відносин.

Завдання 1. Дайте відповіді на тестові питання.

1. Фінанси підприємств — це...

- а) грошові кошти;
- б) кредитні ресурси;
- в) економічні відносини в грошовій формі, які виявляються в процесі руху вартості;
- г) грошові фонди підприємства;
- д) немає правильної відповіді.

2. Об'єктом розподільчих фінансових відносин є...

- а) грошові надходження на підприємство;
- б) валовий дохід від операційної діяльності;
- в) дохід від здачі в оренду майна;
- г) необоротні активи підприємства;
- д) немає правильної відповіді.

3. Грошові кошти підприємства — це...

- а) амортизаційні відрахування і прибуток;
- б) кошти, що перебувають на всіх рахунках і в касі підприємства;
- в) фонд оплати праці;
- г) резервний і страховий фонд;
- д) немає правильної відповіді.

4. До складу власних і притриманих до власних джерел фінансових ресурсів входять:

- а) статутний капітал;
- б) цільові внески юридичних і фізичних осіб;
- в) короткострокові банківські кредити;
- г) субсидії бюджетні;
- д) страхові відшкодування.

5. До складу залучених джерел формування фінансових ресурсів підприємства не належать:

- а) кредиторська заборгованість;
- б) довгострокові банківські кредити;
- в) кошти, мобілізовані на фінансовому ринку;
- г) амортизаційні відрахування;
- д) немає правильної відповіді.

6. Фінанси підприємств не виконують таких функцій:

- а) відтворювальну;
- б) розподільчу;
- в) контрольну;
- г) цільову;
- д) немає правильної відповіді.

7. За яким критерієм фінансові ресурси поділяються на фондові й не фондові?

- а) за способом формування;
- б) за джерелом формування;
- в) за часом формування;
- г) за способом використання;
- д) немає правильної відповіді.

8. Основний орієнтир для підприємства, що діє в умовах ринку, – це...

- а) максимізація грошових коштів;
- б) максимізація прибутку;
- в) максимізація обсягів виробництва;
- г) підвищення рентабельності;
- д) немає правильної відповіді.

9. Організація фінансів підприємств базується на:

- а) фінансових розрахунках;
- б) економічних розрахунках;
- в) саморегулюючому механізмі;
- г) прогнозних розрахунках;
- д) немає правильної відповіді.

10. До об'єктів фінансового управління не належать:

- а) фінансові ресурси підприємства;
- б) фінансові відносини з іншими підприємствами;
- в) товарний оборот;

- г) грошовий оборот;
- д) немає правильної відповіді.

Завдання 2. Згідно Положення (Стандарту) бухгалтерського обліку 2 «Баланс» розподілити нижче наведені статті Форми №1 за відповідними розділами агрегованого балансу на Активи і Пасиви підприємства (табл. 1.1):

- «Векселі видані»;
- «Вилучений капітал»;
- «Виробничі запаси»;
- «Відстрочені податкові активи»;
- «Відстрочені податкові зобов'язання»;
- «Готова продукція»;
- «Грошові кошти та їх еквіваленти»;
- «Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги»;
- «Довгострокова дебіторська заборгованість»;
- «Довгострокові кредити банків»;
- «Довгострокові фінансові інвестиції»;
- «Додатковий вкладений капітал»;
- «Забезпечення виплат персоналу»;
- «Запаси»;
- «Інша поточна дебіторська заборгованість»;
- «Інший додатковий капітал»;
- «Інші довгострокові зобов'язання»;
- «Інші довгострокові фінансові зобов'язання»;
- «Інші забезпечення»;
- «Інші необоротні активи»;
- «Інші оборотні активи»;
- «Інші поточні зобов'язання»;
- «Короткострокові кредити банків»;
- «Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги»;
- «Незавершене будівництво»;
- «Незавершене виробництво»;
- «Нематеріальні активи»;
- «Неоплачений капітал»;

- «Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)»;
- «Пайовий капітал»;
- «Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями»;
- «Поточні зобов'язання за розрахунками»;
- «Поточні фінансові інвестиції»;
- «Резервний капітал»;
- «Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)»;
- «Статутний капітал»;
- «Тварини на вирощуванні та відгодівлі»;
- «Товари»;
- «Фінансові витрати»;
- «Фінансові результати від звичайної діяльності»;
- «Фінансові результати від операційної діяльності»;
- «Цільове фінансування».

Таблиця 1.1 – Агрегований баланс підприємства

АКТИВ	ПАСИВ
I. Необоротні активи	I. Власний капітал
II. Оборотні активи	II. Забезпечення наступних витрат і платежів
III. Витрати майбутніх періодів	III. Довгострокові зобов'язання
	IV. Поточні зобов'язання
	V. Доходи майбутніх періодів

Завдання 3. За результатами діяльності у звітному періоді підприємством було отримано наступні фінансові результати (тис. грн.):

- доход (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) – $5902,2 \cdot (i + j)$;
- податок на додану вартість – $60,6 \cdot (i + j)$;
- собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), % – $4780,4 \cdot (i + j)$;
- інші операційні доходи – $57,3 \cdot (i + j)$;
- адміністративні витрати – $94,4 \cdot (i + j)$;

- витрати на збут – $14,9 \cdot (i + j)$;
- інші операційні витрати – $76,0 \cdot (i + j)$;
- доходи від участі у капіталі – $61,8 \cdot (i + j)$;
- втрати від участі у капіталі – $42,9 \cdot (i + j)$;
- інші фінансові доходи – $122,1 \cdot (i + j)$;
- фінансові витрати – $78,5 \cdot (i + j)$;
- інші доходи – $117,4 \cdot (i + j)$;
- інші витрати – $57,1 \cdot (i + j)$.

Необхідно визначити чистий прибуток підприємства за звітний період. Механізм формування чистого прибутку підприємства згідно з Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку можна представити у вигляді рис. 1.1.

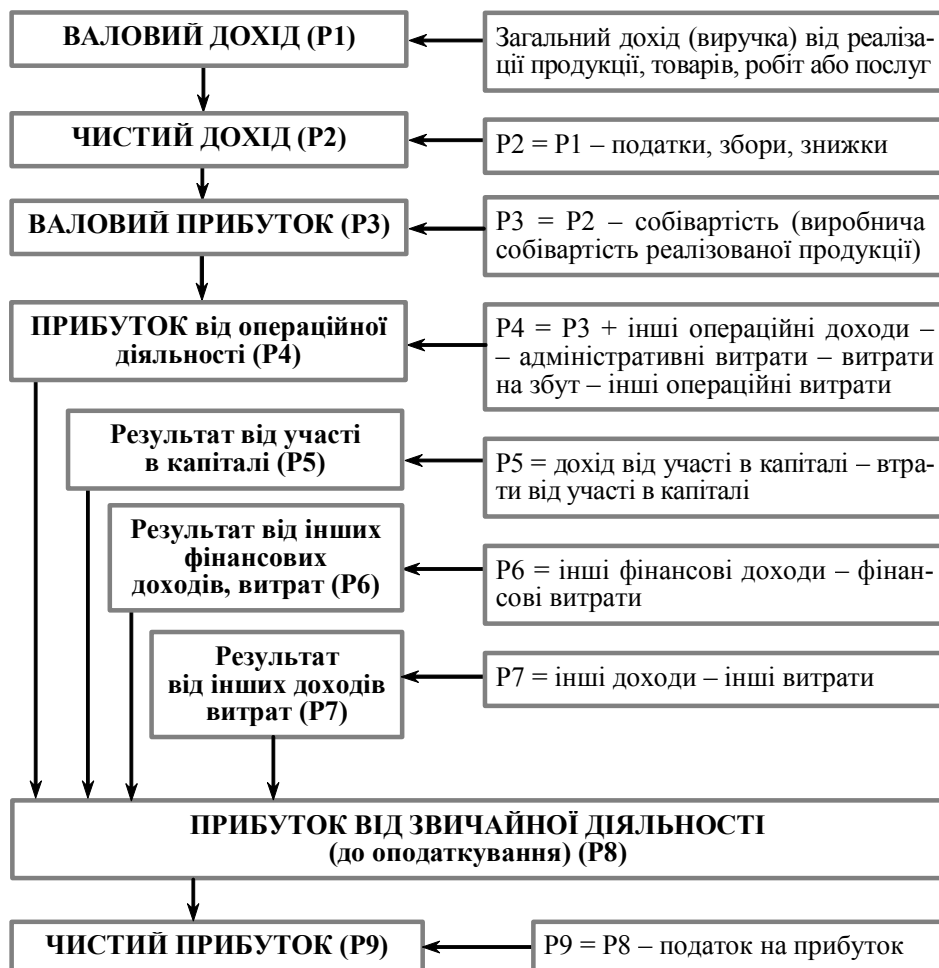

Рисунок 1.1 – Механізм формування чистого прибутку підприємства

Коригування базового розрахункового завдання відбувається по передостанній і останній цифрах номеру за порядком студента в списку академічної групи (i - перша цифра номеру за порядком; j - друга цифра номеру за порядком).

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №2

АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ЗА ДОПОМОГОЮ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

Мета заняття: оволодіння навичками проведення вертикального та горизонтального аналізу фінансової звітності підприємства з метою наглядного представлення змін, що відбуваються в статтях балансу, звіту про прибуток та звіту про рух грошових коштів, та задля подальшого розроблення практичних рекомендацій з поліпшення поточного стану.

Завдання 1. На основі даних, поданих в табл. 2.1 – 2.2, необхідно:

- провести горизонтальний та вертикальний аналіз звіту про прибуток підприємства;
- провести горизонтальний аналіз звіту про рух грошових коштів підприємства;
- зробити висновки щодо змін в поданих звітах;
- розробити рекомендації щодо поліпшення поточного стану підприємства.

Коригування базового розрахункового завдання відбувається по передостанній і останній цифрах номеру за порядком студента в списку академічної групи (i - перша цифра номеру за порядком; j - друга цифра номеру за порядком).

Результати розрахунків представити у вигляді табл. 2.1 – 2.3, після кожної з яких навести висновки та розробити загальні рекомендації.

Таблиця 2.1 – Горизонтальний аналіз звіту про прибуток

Показник	2012	2013	Абсолютна зміна, тис. грн..	Відносна зміна, %
Виручка	1230 + i	1440 + j		
Виробнича собівартість	920,15 + i	1106,7 + j		
Матеріальні витрати	527,8 + i	654,1 + j		
Оплата прямої праці	184,5 + i	201,6 + j		
Виробничі накладні витрати	167,05 + i	214,1 + j		
Амортизація	35,8 + i	31,9 + j		
Амортизація нематеріальних активів	5,0 + i	5,0 + j		
Валовий прибуток	309,85 + i	333,3 + j		
Адміністративні витрати	55,4 + i	86,4 + j		
Маркетингові витрати	129,2 + i	122,4 + j		
Операційний прибуток	125,25 + i	124,5 + j		
Прибуток/збиток від продажу активів	1,25 + i	6,15 + j		
Дивіденди одержані	0,5 + i	1,5 + j		
Прибуток до сплати відсотків і податків	127,0 + i	132,15 + j		
Відсотки по облігаціях	11,2 + i	11,2 + j		
Процентні платежі по довгостроковому боргу	3,2 + i	2,4 + j		
Процентні платежі по банківській позиці	1,08 + i	1,56 + j		
Прибуток до податку на прибуток	111,52 + i	116,99 + j		
Податок на прибуток	25,65 + i	26,91 + j		
Чистий прибуток	85,87 + i	90,08 + j		

Таблиця 2.2 – Вертикальний аналіз звіту про прибуток

Показник	2012	2013	2012 (%)	2013 (%)	Абсолютна зміна, %	Абсолютна зміна, тис. грн.	Відносна зміна, %
Виручка	1230 + i	1440 + j					
Виробнича собівартість	920,15 + i	1106,7 + j					
Матеріальні витрати	527,8 + i	654,1 + j					
Оплата прямої праці	184,5 + i						
Виробничі накладні витрати	167,05 + i	214,1 + j					
Амортизація	35,8 + i	31,9 + j					
Амортизація нематеріальних активів	5,0 + i	5,0 + j					
Валовий прибуток	309,85 + i	333,3 + j					
Адміністративні витрати	55,4 + i	86,4 + j					
Маркетингові витрати	129,2 + i	122,4 + j					
Операційний прибуток	125,25 + i	124,5 + j					
Прибуток/збиток від продажу активів	1,25 + i	6,15 + j					
Дивіденди одержані	0,5 + i	1,5 + j					
Прибуток до сплати відсотків і податків	127,0 + i	132,15 + j					
Відсотки по облігаціях	11,2 + i	11,2 + j					
Процентні платежі по довгостроковому боргу	3,2 + i	2,4 + j					
Процентні платежі по банківській позиці	1,08 + i	1,56 + j					
Прибуток до податку на прибуток	111,52 + i	116,99 + j					
Податок на прибуток	25,65 + i	26,91 + j					
Чистий прибуток	85,87 + i	90,08 + j					

Таблиця 2.3 – Горизонтальний аналіз звіту про рух грошових коштів

Показник	2012	2013	Абсолютна зміна, тис. грн.	Відносна зміна, %
Операційна діяльність				
Грошові надходження від покупців				
Отримання грошей по векселях				
Грошові кошти, що виплатили при закупівлі матеріалів				
Грошові кошти на оплату операційних витрат				
Виплати грошей по векселях				
Виплати відсотків				
Отримання додаткової банківської позики				
Дивіденди одержані				
Виплати заборгованості по податках				
<i>Грошовий потік від операційної діяльності</i>				
Інвестиційна діяльність				
Покупка активів				
Продаж активів				
<i>Грошовий потік від інвестиційної діяльності</i>				
Фінансова діяльність				
Отримання кредитів				
Погашення кредитів				
Погашення частини відстроченого податку на прибуток				
Дивіденди виплачені				
<i>Грошовий потік від фінансової діяльності</i>				
Чистий грошовий потік				

Методичні рекомендації до виконання завдання 1

Сутність *горизонтального аналізу* полягає в співставленні фінансових даних підприємства за два періоди в відносному та абсолютному вигляді. Особливістю проведення горизонтального аналізу є те, що в звіті про рух грошових коштів всі числові дані повинні бути представлені у вигляді позитивних чисел.

Вертикальний аналіз дозволяє зробити висновки про структуру балансу, звіту про прибуток та звіту про рух грошових коштів, а також проаналізувати динаміку цієї структури. Технологія вертикального аналізу полягає в тому, що загальну суму активів підприємства (при аналізі балансу), виручку (при аналізі звіту про прибуток) та кожен окремий вид діяльності (звіт про рух грошових коштів) приймають за сто відсотків, а кожен статтю фінансового звіту представляють у вигляді відсоткової частки від прийнятого базового значення.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №3

УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Мета заняття: розгляд теоретичних аспектів аналізу грошових потоків, ознайомлення з основними принципами й методами розробки і реалізації управлінських рішень щодо формування, розподілу, використання коштів підприємства та організацією їхнього обороту.

Завдання 1. За звітний період підприємство характеризується даними, наведеними в табл.3.1.

Таблиця 3.1 – Агрегований баланс підприємства, тис. грн.

АКТИВ	2012	2013
1. Основні кошти й необоротні активи:	$30000 \cdot (i + j)$	$45000 \cdot (i + j)$
основні фонди	$35000 \cdot (i + j)$	$52000 \cdot (i + j)$
амортизація	$5000 \cdot (i + j)$	$7000 \cdot (i + j)$
2. Оборотні кошти:	$20000 \cdot (i + j)$	$40000 \cdot (i + j)$
кошти	$4000 \cdot (i + j)$	$8000 \cdot (i + j)$
дебіторська заборгованість	$6000 \cdot (i + j)$	$17000 \cdot (i + j)$
матеріально-виробничі запаси	$7000 \cdot (i + j)$	$15000 \cdot (i + j)$
короткострокові фінансові вкладення	$3000 \cdot (i + j)$	-
РАЗОМ	$50000 \cdot (i + j)$	$85000 \cdot (i + j)$

Продовження таблиці 3.1

ПАСИВ	2012	2013
1. Власний капітал:		
акціонерний капітал	$30000 \cdot (i + j)$	$30000 \cdot (i + j)$
додатково вкладений капітал	$1000 \cdot (i + j)$	$7000 \cdot (i + j)$
нерозподілений прибуток	$4000 \cdot (i + j)$	$8000 \cdot (i + j)$
2. Довгострокові кредити банку	-	$20000 \cdot (i + j)$
3. Поточні зобов'язання:	$15000 \cdot (i + j)$	$20000 \cdot (i + j)$
короткострокові кредити банку	$6000 \cdot (i + j)$	$5000 \cdot (i + j)$
заборгованість бюджету	$1000 \cdot (i + j)$	$2000 \cdot (i + j)$
заборгованість постачальникам	$7000 \cdot (i + j)$	$9000 \cdot (i + j)$
заборгованість по заробітній платі	$1000 \cdot (i + j)$	$4000 \cdot (i + j)$
РАЗОМ	$50000 \cdot (i + j)$	$85000 \cdot (i + j)$

Чистий прибуток за звітний період склав $3000 \cdot (i + j)$ тис. грн. Дивіденди були виплачені на суму $1000 \cdot (i + j)$ тис. грн. Короткострокові фінансові вкладення були реалізовані із прибутком в $100 \cdot (i + j)$ тис. грн., оскільки їхня ринкова вартість перевищила фактичну собівартість, по якій вони відбиті в балансі, і склала $3100 \cdot (i + j)$ тис. грн. Визначите чистий грошовий потік непрямим методом, зробіть висновки.

Коригування базового розрахункового завдання відбувається по передостанній і останній цифрах номеру за порядком студента в списку академічної групи (i - перша цифра номеру за порядком; j - друга цифра номеру за порядком).

Методичні рекомендації до виконання завдання 1

Грошовий потік – це різниця між всіма надходженнями коштів і витратами за певний період часу. Баланс грошового потоку, що розраховується за непрямим методом, ґрунтується на коректуванні чистого прибутку. Розрахунок потоку коштів здійснюється за трьома основними напрямками діяльності: операційній, інвестиційній та фінансовій.

При розрахунку величини грошового потоку можна керуватися наступною схемою розрахунку грошового потоку (табл. 3.2).

Таблиця 3.2 – Механізм розрахунку грошового потоку за непрямим методом

Складові грошового потоку	Дія	Результат дії
Грошовий потік від операційної діяльності		
Чистий прибуток (за винятком податків)		Чистий прибуток «=» звітний прибуток до оподаткування «-» поточний податок на прибуток
Амортизаційні відрахування	«+»	Амортизація додається до суми чистого прибутку, тому що вона не викликає відтік коштів
Зміна поточних активів: – короткострокові фінансові вкладення; – дебіторська заборгованість; – запаси; – інші поточні активи	«-»	Збільшення суми поточних активів означає, що кошти зменшуються за рахунок зв'язування в дебіторській заборгованості, запасах і витратах
Зміна суми поточних зобов'язань: – кредиторська заборгованість; – інші поточні зобов'язання	«+»	Збільшення поточних зобов'язань викликає збільшення коштів за рахунок наданої відстрочки оплати кредиторам, отриманих авансів
Грошовий потік від інвестиційної діяльності		
Зміна суми довгострокових активів: – нематеріальні активи; – основні кошти; – незавершені капітальні вкладення; – довгострокові фінансові вкладення; – інші необоротні активи	«-»	Збільшення суми довгострокових активів означає зменшення коштів за рахунок інвестування в активи довгострокового використання. Реалізація довгострокових активів (основних коштів, акцій інших підприємств і ін.) збільшує кошти
Грошовий потік від фінансової діяльності		
Зміна суми заборгованості: – короткострокові кредити й позики; – довгострокові кредити й позики	«+»	Збільшення (зменшення) заборгованості вказує на збільшення (зменшення) коштів за рахунок залучення (погашення)

Продовження таблиці 3.2

Складові грошового потоку	Дія	Результат дії
Зміна величини власних коштів – статутний капітал; – накопичений капітал; – цільові надходження	«+»	Збільшення власних коштів за рахунок розміщення акцій означає збільшення коштів; викуп акцій і виплата дивідендів приводять до їхнього зменшення

Завдання 2. ТОВ «Вірта» шиє $5000 \cdot (i + j)$ виробів на місяць і продає їх за ціною $300 \cdot (i + j)$ грн./шт. Матеріальні витрати на одиницю виробу становить $253 \cdot (i + j)$ грн., а постійні витрати підприємства становлять $92,5 \cdot (i + j)$ тис. грн.

Необхідно визначити:

- як зміниться прибуток, якщо ціна реалізації зміниться на $(8 + j)\%$;
- на скільки одиниць продукції можна скоротити обсяг реалізації без втрати прибутку;
- як зміниться прибуток при $(8 + j)\%$ збільшенні обсягу реалізації;
- запас фінансової міцності підприємства;
- ступінь впливу операційного важеля.

Коригування базового розрахункового завдання відбувається по передостанній і останній цифрах номеру за порядком студента в списку академічної групи (i - перша цифра номеру за порядком; j - друга цифра номеру за порядком).

Методичні рекомендації до виконання завдання 2

Виконання завдання засноване на аналізі чутливості прибутку. Сутність поняття чутливості прибутку показує ступінь впливу основних елементів вартості на прибуток. В основі аналізу чутливості лежать наступні умови:

- зміна елементів вартості повинна бути пропорційною;
- ці зміни повинні бути паралельними, а не послідовними.

Для рішення завдання необхідно скористатися формулами для обчислення обсягу реалізації, що забезпечує постійний результат при зміні одного з елементів операційного важеля.

При зміні ціни реалізації:

$$Q_0 = \frac{\text{Вихідна\_сума\_валової\_маржі}}{\text{Новий\_коэф.\_валової\_маржі}} \times \frac{1}{\text{Нова\_ціна\_реалізації}}. \quad (3.1)$$

При зміні постійних витрат:

$$Q_0 = \frac{\text{Нова\_сума\_валової\_маржі}}{\text{Вихідний\_коэф.\_валової\_маржі}} \times \frac{1}{\text{Ціна\_реалізації}}. \quad (3.2)$$

При зміні змінних витрат:

$$Q_0 = \frac{\text{Вихідна\_сума\_валової\_маржі}}{\text{Новий\_коэф.\_валової\_маржі}} \times \frac{1}{\text{Ціна\_реалізації}}. \quad (3.3)$$

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №4

УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ ТА ПАСИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Мета заняття: вивчення теоретичних засад та досвіду управління активами та пасивами для виявлення основних чинників, що призводять до кризової ситуації на підприємствах та визначення шляхів підвищення ефективності управління ними.

Завдання 1. Підприємство спеціалізується на виробництві будівельних інструментів. Сукупні доходи від основної діяльності підприємства за поточний рік склали $1200 \cdot (i + j)$ тис. грн., позареалізаційні доходи склали $400 \cdot (i + j)$ тис. грн., а прибуток (до сплати % за кредит і податку на прибуток) – $400 \cdot (i + j)$ тис. грн. Актив підприємства становить $2000 \cdot (i + j)$ тис. грн.

Визначите:

- економічну рентабельність активів;
- який результат експлуатації інвестицій підприємства дає кожна гривня обігу;
- скільки гривень обігу знімається з кожної гривні активу.

Коригування базового розрахункового завдання відбувається по передостанній і останній цифрах номеру за порядком студента в списку академічної групи (i - перша цифра номеру за порядком; j - друга цифра номеру за порядком).

Методичні рекомендації до виконання завдання 1

У завданні потрібно визначити економічну рентабельність активів, тобто результат, пов'язаний з величиною НРЕІ (нето-результатом-експлуатації-інвестицій), під яким розуміється чистий результат експлуатації – прибуток підприємства до сплати відсотків за кредит і сплати податків (тобто чистий прибуток плюс відсотки за кредит).

Економічна рентабельність активів (ЕР) характеризує ефективність витрат і вкладень:

$$ER = \frac{HPEI}{AKTIV} \times 100\% = \frac{BP + \% \text{ за кредит}}{AKTIV} \times 100\%, \quad (4.1)$$

де BP – прибуток до оподаткування.

Далі необхідно чітко представити два найважливіших елементи рентабельності:

– комерційна маржа (KM) – це економічна рентабельність обороту, або рентабельність продажів, рентабельність реалізованої продукції. Комерційна маржа показує, який результат експлуатації дає кожна 1 гривня обігу (зазвичай KM виражається у відсотках);

– коефіцієнт трансформації (KT) показує, скільки гривень обігу знімається з кожної 1 гривні активу.

Для рішення даного завдання необхідно знати визначення цих понять, а також наступні формули розрахунку:

$$ER = KM \times KT; \quad (4.2)$$

$$KM = \frac{HPEI}{OBIГ} \times 100\%; \quad (4.3)$$

$$OBIГ = \text{Доходи від звич. діял.} + \text{Інші доходи}; \quad (4.4)$$

$$KT = \frac{ОБІГ}{АКТИВ}; \quad (4.5)$$

$$ОБІГ = Виторг + Позареалізац. \_ доходи. \quad (4.6)$$

Завдання 2. Розрахувати вигідність залучення позикових коштів, виходячи з наступних умов підприємства (табл. 4.1).

Таблиця 4.1 – Прогнозні дані інвестиційного проекту, тис. грн.

Показник	Значення
Актив	$27348 + j$
Пасив:	
власне джерело	$14531 + j$
позикові кошти	$12817 + j$
Фінансові витрати по заборгованості	$2691,6 + j$
Фінансовий результат	$9398 + j$
Розмір залучення коштів	$15500 + j$
Термін кредитування	9 місяців
Відсоткова ставка комерційного банку за кредитом	$35 + i\%$ річних

Коригування базового розрахункового завдання відбувається по передостанній і останній цифрах номеру за порядком студента в списку академічної групи (i - перша цифра номеру за порядком; j - друга цифра номеру за порядком).

Методичні рекомендації до виконання завдання 1

Існуючі розходження в розрахунку ефекту фінансового важеля пов'язані з різним поняттям корпоративного управління й з його моделями. На сьогоднішній день фахівці виділяють три основні моделі корпоративного управління: англо-американську, західноєвропейську і японську. Ці моделі й визначили розходження в розрахунку показника ефекту фінансового важеля.

Західноєвропейські фінансисти визначають ефект фінансового важеля по формулі:

$$EФВ = (1 - СОП) \times (EP - СРСВ) \times \frac{ПЗК}{ВК}, \quad (4.7)$$

де *СОП* – ставка оподаткування прибутку;

EP – економічна рентабельність;

СРСВ – середня розрахункова ставка відсотка;

ПЗК – позикові кошти;

ВК – власні кошти.

При цьому *СРСВ* визначається як відношення фактичних фінансових витрат по всіх отриманих кредитах за розрахунковий період (сума сплачених відсотків) до загальної суми позикових коштів, притягнутих підприємством у розрахунковому періоді.

Американські вчені трактують ефект фінансового важеля як процентну зміну чистого прибутку на акцію, породжувану даною процентною зміною прибутку до сплати відсотків за кредит, і податку на прибуток (нетто-результату-експлуатації-інвестицій).

У літературі таке трактування називають другою концепцією ефекту фінансового важеля:

$$\begin{aligned} EФВ &= \frac{\Delta \text{Чист.}_\text{прибуток}_\text{на акцію, \%}}{\Delta \text{НРЕІ}} = \\ &= \frac{\text{НРЕІ}}{\text{НРЕІ} - \% \text{за}_\text{кредит}} = \frac{\text{БП} + \% \text{за}_\text{кредит}}{\text{БП}} =. \quad (4.8) \\ &= 1 + \% \text{за}_\text{кредит} = 1 + \frac{\% \text{за}_\text{кредит}}{\text{БП}} \end{aligned}$$

Підприємству, що використовує кредит, кожний відсоток зміни НРЕІ приносить більше відсотків чистого прибутку на акцію, ніж підприємству, що використовує тільки власні кошти. Дана формула служить вимірником чутливості на звичайну акцію стосовно зміни прибутку до сплати відсотків і податку на прибуток. Ступінь цієї чутливості характеризує фінансовий ризик зміни чистого прибутку на звичайну акцію стосовно вкладеного позикового капіталу.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №5

УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА. МЕТОДИ ОЦІНКИ ЗАПАСІВ

Мета заняття: розгляд стану управління оборотними активами підприємства і розробка шляхів їх вдосконалення, ознайомлення з системами обліку товарно-матеріальних засобів, оволодіння навичками застосування існуючих методів оцінки запасів, визначення проблем їх обліку та оцінки.

Завдання 1. Використовуючи вихідні дані наведені в табл. 5.1, необхідно провести оцінку запасів, навести порівняльну характеристику собівартості реалізованих товарів та залишків, використовуючи кожний із зазначених методів. Оцінка передбачає, що було реалізовано: $(40 + 0,333 \cdot i)$ виробів по 1,35 тис.грн./шт, $(100 + 0,333 \cdot i)$ виробів – по 1,44 тис.грн/шт.; $(110 + 0,333 \cdot i)$ виробів – 1,52 тис.грн/шт.

Таблиця 5.1 – Вихідні дані

Дата	Категорія запасів	Кількість	Ціна	Вартість
01.01.	Початкові ТМЗ	$40 + i$	$1,35 + j$	
03.01.	Покупка ТМЗ	$150 + i$	$1,44 + j$	
15.01.	Покупка ТМЗ	$140 + i$	$1,52 + j$	
18.01.	Продаж товарів	$250 + i$		
22.01.	Покупка ТМЗ	$30 + i$	$1,56 + j$	
31.01.	Кінцеві запаси			

Коригування базового розрахункового завдання відбувається по передостанній і останній цифрах номеру за порядком студента в списку академічної групи (i - перша цифра номеру за порядком; j - друга цифра номеру за порядком).

Методичні рекомендації до виконання завдання

Товарно-матеріальні запаси, або товарно-матеріальні засоби (ТМЗ), являються одним з найбільш значних активів підприємства та одним з джерел його виручки. Під ТМЗ розуміються активи підприємства, які будуть реалізовані протягом одного року або використані з метою виготовлення чи реалізації продукції. При цьому ТМЗ включають три основні статті: запаси сировини та матеріалів, запаси незавершеного виробництва, запаси готової продукції.

Існує два можливих засоби обліку ТМЗ: система постійного обліку та система періодичного обліку запасів.

В свою чергу, оцінка ТМЗ відбувається за допомогою одного з чотирьох існуючих методів:

- метод специфічної ідентифікації;
- метод середньої собівартості;
- метод FIFO (First in – First out);
- метод LIFO (Last in – First out).

Метод специфічної ідентифікації передбачає, що фінансовий менеджер знає, які конкретно одиниці запасів реалізовано (спрямовано на виробництво), а які залишились.

В даному випадку собівартість реалізованих товарів та їх залишків доцільно представити у наступному вигляді (табл. 5.2).

Метод середньої собівартості заснований на припущенні про те, що кожна одиниця ТМЗ даного періоду має однакову вартість. Розрахунок середньої вартості заснований на сумарній вартості всіх запасів підприємства на протязі місяця 9 включаючи залишки ТМЗ на початок місяця та закупівлю ТМЗ на протязі місяці). Слід відзначити, що даний метод використовується тільки у випадку періодичного обліку запасів.

В даному випадку розрахунок собівартості реалізованих товарів доцільно представити у вигляді табл. 5.3.

Метод FIFO (First in – First out). Даний метод базується на тому припущенні, що запаси реалізуються в тому порядку, в якому відбулася їх закупівля. Таким чином, кінцеві запаси складаються з останніх за часом закупівель, а для розрахунку їх собівартості використовується собівартість останніх одиниць.

Таблиця 5.2 – Оцінка запасів за методом специфічної ідентифікації

Дата	Категорія запасів	Початкова кількість	Собівартість	Початкова собівартість	Собівартість реалізованих запасів	Залишкова кількість	Залишкова собівартість
01.01.	Початкові ТМЗ						
03.01.	Покупка ТМЗ						
15.01.	Покупка ТМЗ						
18.01.	<i>Продаж товарів</i>			-	-	-	-
22.01.	Покупка ТМЗ						
31.01.	Кінцеві запаси		-	-	-	-	-
	Всього	-	-				

Таблиця 5.3 – Оцінка запасів за методом середньої собівартості

ТМЗ		
Кількість	Собівартість одиниці	Повна собівартість
Повна початкова собівартість		
Середня собівартість одиниці		
Собівартість реалізованої продукції		
Собівартість залишків		

Якщо використовувати метод FIFO, то собівартість кінцевих запасів і собівартість реалізованої продукції, що отримано при використанні системи постійного обліку та системи періодичного обліку запасів, будуть однаковими.

В даному випадку розрахунок собівартості реалізованих товарів доцільно представити у вигляді табл. 5.4.

Таблиця 5.4 – Оцінка запасів за методом FIFO

Дата	Категорія запасів	Початкова кількість	Собівартість	Початкова собівартість	Реалізація ТМЗ, починаючи з перших партій	Собівартість реалізованих ТМЗ	Залишкова кількість	Залишкова собівартість
01.01.	Початкові ТМЗ							
03.01.	Покупка ТМЗ							
15.01.	Покупка ТМЗ							
18.01.	Продаж товарів			-	-	-	-	-
22.01.	Покупка ТМЗ							
31.01.	Кінцеві запаси		-	-	-	-	-	-
	Всього	-	-					

Використання даного методу максимально наближує потік вартостей до потоку фізичних одиниць запасів. Результатом його використання є те, що вартість кінцевих запасів наближається до їх поточної ринкової вартості. При цьому передбачається, що підприємство закуповує ТМЗ за ринковими цінами, які мають тенденцію не зменшуватися. Собівартість реалізованої продукції при цьому знижується, що призводить до максимізації значення чистого прибутку.

Метод LIFO. Даний метод базується за схемою використання запасів, при якій останні за часом закупівлі запасів першими виходять до продажу. Кінцеві запаси, таким чином, складаються з перших за часом закупівель (табл. 5.5).

Результатом використання метода LIFO є найбільше значення собівартості і як результат – найменше значення податку на прибуток.

Порівняльну характеристику використання методів обліку МТЗ доцільно представити у вигляді табл. 5.6.

Таблиця 5.5 – Оцінка запасів за методом LIFO

Дата	Категорія запасів	Початкова кількість	Собівартість	Початкова собівартість	Реалізація ТМЗ, починаючи з останніх партій	Собівартість реалізованих ТМЗ	Залишкова кількість	Залишкова собівартість
01.01.	Початкові ТМЗ							
03.01.	Покупка ТМЗ							
15.01.	Покупка ТМЗ						-	-
18.01.	Продаж товарів		-	-	-	-	-	-
22.01.	Покупка ТМЗ						-	-
31.01.	Кінцеві запаси		-	-	-	-	-	-
	Всього	-	-					

Таблиця 5.6 – Порівняльна характеристика використання методів обліку МТЗ

Метод	Собівартість реалізованих ТМЗ	Собівартість залишків ТМЗ
Специфічної ідентифікації		
Середньої вартості		
FIFO		
LIFO		

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №6

ОЦІНКА ВАРТОСТІ ЦІННИХ ПАПЕРІВ ПІДПРИЄМСТВА

Мета заняття: вивчення теоретичних засад та отримання практичних навичок оцінки цінних паперів підприємства, фінансового інструмента визначення їхньої вартості, здатного в майбутньому приносити певний прибуток своєму власникові.

Завдання 1. Нехай випущена облігація з терміном погашення через 20 років. Номінал облігації рівний $1000 \cdot (i + j)$ дол. США, а річна процентна ставка, що визначає величину річного процентного платежу, складає $14 + i\%$. Середня процентна ставка на ринку облігацій даного типу складає також $14 + i\%$.

Необхідно:

- оцінити вартість облігації через 20 років;
- оцінити вартість облігації через 15 років при незмінній річній процентній ставці;
- оцінити вартість облігації через 15 років при зростанні річної процентної ставки на 2%;
- оцінити вартість облігації через 15 років при зниженні річної процентної ставки на 2%;
- оцінити вартість облігації через 15 років за умови виплати відсотків двічі на рік.

Коригування базового розрахункового завдання відбувається по передостанній і останній цифрах номеру за порядком студента в списку академічної групи (i - перша цифра номеру за порядком; j - друга цифра номеру за порядком).

Методичні вказівки до виконання завдання 1

Математична модель оцінки грошової вартості облігацій заснована на дисконтуванні грошових потоків, що виплачуються впродовж всього терміну до погашення. Вартість облігації в даний момент часу дорівнює дисконтованій сумі всіх грошових потоків, що з нею пов'язані (6.1)

$$V_B = \sum_{t=1}^N \frac{INT}{(1 + K_d)^t} + \frac{M}{(1 + K_d)^N}, \quad (6.1)$$

де M – номінальна вартість облігацій, вона ж – вартість у момент погашення;

INT – річний процентний платіж;

K_d – прибутковість на ринку позикового капіталу аналогічних облігацій (використовується як показник дисконтування);

N – термін кредитування, років.

Для оцінки вартості облігації через n років при незмінній річній процентній ставці потрібно знайти сучасну вартість всіх платежів, що залишилися, включаючи номінал облігації, який повинен виплатити інвестору. Вартість облігації закономірно залишилася рівною її номіналу, оскільки ситуація на ринку не змінилася.

Для оцінки вартості облігації при зростанні чи зменшенні річної процентної ставки доцільно використовувати формулу (6.1), змінюючи при цьому розмір процентної ставки.

У випадку, якщо виплата відсотків по облігації виробляється двічі в рік, то розрахункова формула зміниться (6.2). Тобто дисконтувати необхідно всі піврічні виплати відповідно до піврічної процентної ставки.

$$V_A = \sum_{t=1}^{2N} \frac{\frac{INT}{2}}{\left(1 + \frac{K_d}{2}\right)^t} + \frac{M}{(1 + K_d)^{2N}}. \quad (6.2)$$

Завдання 2. Підприємство виплатило по дивідендах $0,52 + j$ гривні у вигляді дивідендів за останній рік. Протягом найближчих трьох років підприємство планує збільшувати дивіденди на $8 + i\%$, а надалі темп зростання дивідендів повинен скласти $4 + i\%$. Необхідно оцінити вартість акції за умови, що прибутковість акцій оцінена на рівні $15 + j\%$.

Коригування базового розрахункового завдання відбувається по передостанній і останній цифрах номеру за порядком студента в списку академічної групи (i - перша цифра номеру за порядком; j - друга цифра номеру за порядком).

Методичні рекомендації до виконання завдання 2

Оцінка вартості звичайної акції здійснюється по формулі:

$$P_S = \sum_{t=1}^{\infty} \frac{D_t}{(1 + K_S)^t}, \quad (6.3)$$

де D_t – величина дивіденду, виплачуваного в t -ом році;

K_S – показник дисконту, за допомогою якого здійснюється приведення дивідендних виплат до справжнього моменту часу.

Проблеми, пов'язані з оцінкою вартості акцій, полягають в прогнозі дивідендів і в оцінці показника дисконту. Розглянемо кожну з них окремо.

Абсолютно очевидно, що підприємство не в змозі здійснити індивідуальний прогноз дивідендів на всьому нескінченному періоді. Тому на практиці цей період розбивають на дві частини, перша з яких складає декілька років (звичайно не більш п'ять), протягом яких існує можливість скласти більш менш правдоподібний прогноз дивідендних виплат. Друга частина – це весь нескінченний період часу, що залишився, для якого робиться припущення про те, що дивіденди зберігають незмінне значення, рівні по величині до останнього прогнозованого дивіденду, що увійшов до першого періоду, або передбачається деякий постійний річний приріст дивідендів, що визначається величиною процентного зростання g .

Надалі оцінка вартості акції – це справа техніки дисконтування прогнозованої сукупності дивідендів.

Результуюча формула для оцінки вартості звичайних акцій може бути записана таким чином:

$$P_0 = P' + P'' \cdot \frac{1}{(1 + K_S)^N}, \quad (6.4)$$

де P' – дисконтоване значення прогнозованих дивідендів на першому (кінцевому) проміжку часу тривалістю N років,

P'' – дисконтоване значення подальшої нескінченної серії дивідендів, приведене до моменту часу, відповідного кінця N -го року.

У свою чергу, для розрахунку першої компоненти необхідне просто продисконтувати всі величини дивідендів, що спрямовано до виплати протягом перших N років:

$$P' = \sum_{t=1}^N \frac{D_t}{(1 + K_S)^t}. \quad (6.5)$$

Розрахунок другої компоненти для незмінних дивідендів відбувається з використанням формули дисконтування нескінченних дивідендів:

$$P'' = \sum_{t=1}^{\infty} \frac{D_N}{(1 + K_S)^t} = \frac{D_N}{K_S}. \quad (6.6)$$

Якщо передбачається зростання дивідендів з темпом g , то необхідно скористатися формулою Гордона, яка є узагальненням формули (6.6) і має для даної задачі наступний вигляд:

$$P'' = \sum_{t=1}^{\infty} \frac{D_N (1 + g)^t}{(1 + K_S)^t} = \frac{D_{N+1}}{K_S - g}. \quad (6.7)$$

Оцінка вартості простих облігацій передбачає використання таких характеристик: номінальна вартість, термін до погашення, процентна ставка, умови виплати відсотків (періодичність виплат). Сутність оцінки вартості облігації полягає у тому, що протягом терміну існування облігації її власник повинен одержати ту ж суму,

яку він вклав в облігацію при покупці. Особливість полягає у тому, що сукупність платежів, які повинен одержати власник облігації розтягнута в часі, і отже, всі майбутні грошові потоки необхідно дисконтувати до моменту часу, для якого проводиться оцінка вартості облігації. Показник дисконту необхідно розцінювати як прибутковість аналогічних фінансових інструментів.

Оцінка вартості звичайних акцій підприємства. Відповідно до прийнятих норм випуску звичайних акцій сума виплачуваних дивідендів залежить від результатів діяльності підприємства у відповідному періоді часу, звично протягом року. Проте оцінка вартості звичайних акцій припускає деякий потік дивідендів, які при оцінці вартості виконують таку ж роль, як процентні платежі при оцінці облігації. Тільки на відміну від облігацій цей потік є нескінченним і не передбачається повернення початкової інвестиції.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №7

СКЛАДАННЯ ГРАФІКІВ ПОВЕРНЕННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ ДОВГОСТРОКОВИХ КРЕДИТІВ

Мета заняття: порівняння графіків погашення кредиту та отримання практичних навичок в розрахунку схеми обслуговування кредиту з використанням різних засобів його погашення.

Завдання 1. Підприємство одержує кредит в сумі $100000 \cdot (i + j)$ грн. строком на 5 років, при умові що платежі в рахунок погашення кредиту вносяться щорічно в сумі $12000 \cdot (i + j)$ грн. плюс відсоток в розмірі $12 + j\%$. Необхідно скласти графік обслуговування боргу при умові:

- погашення боргу нерівними внесками;
- погашення боргу рівними внесками.

Коригування базового розрахункового завдання відбувається по передостанній і останній цифрах номеру за порядком студента в списку академічної групи (i - перша цифра номеру за порядком; j - друга цифра номеру за порядком).

Методичні рекомендації до виконання завдання 1

Погашення нерівними внесками.

При даній умові в кінці 5-річного періоду, вже здійснені чотири платежі по $12000 \cdot (i + j)$ грн., і залишається неоплаченою сума в $100000 \cdot (i + j) - 12000 \cdot (i + j)$ грн., яку повністю виплачують після закінчення терміну кредиту.

Відмітимо, що відсотки нараховуються виходячи з величини початкового на поточний рік балансу боргу. Результати розрахунків доцільно представити у вигляді табл. 7.1

Таблиця 7.1 – Графік погашення боргу нерівними внесками

Рік	Початковий баланс боргу	Погашення боргу	Відсотки	Річна виплата	Кінцевий баланс боргу
1	$100000 \cdot (i + j)$				
2					
3					
4					
5					
Підсумок		$100000 \cdot (i + j)$			

У випадку, коли кредит може бути *погашений рівними внесками*, відсоток виплачують по непогашеній частині боргу, тому загальна сума внеску по погашенню основної суми і відсотка зменшується по мірі того, як закінчується термін кредиту. Внески по погашенню основної суми не змінюються. Проте кожна наступна процентна виплата менше за попередню, оскільки частина основної суми, що залишається непогашеною зменшується.

Якщо підприємство планує погашати борг рівними порціями, то графік обслуговування боргу матиме вигляд табл. 7.2.

Таблиця 7.2 – Графік погашення боргу рівними внесками

Рік	Початковий баланс довга	Погашення боргу	Відсотки	Річна виплата	Кінцевий баланс боргу
1	$100000 \cdot (i + j)$				

Продовження таблиці 7.2

2					
3					
4					
5					
Підсумок		$100000 \cdot (i + j)$			

Завдання 2. Банк надав кредит на суму $40 + i$ млн. грн. терміном на 5 років під $6 + i\%$ річних. Погашення боргу повинно проводитися рівними щорічними виплатами в кінці кожного року, включаючи погашення основної суми боргу та процентних платежів. Нарахування процентів проводиться раз в рік. Необхідно скласти графік обслуговування боргу за «амортизаційним» нарахуванням.

Коригування базового розрахункового завдання відбувається по передостанній і останній цифрах номеру за порядком студента в списку академічної групи (i - перша цифра номеру за порядком; j - друга цифра номеру за порядком).

Методичні вказівки до виконання завдання 2

Розрахунок строкової річної виплати проводиться за формулою:

$$P = B \cdot \frac{i \cdot (1+i)^n}{((1+i)^n - 1)}, \quad (7.1)$$

де i – процентна ставка по кредиту;

n – термін кредитування;

B – величина боргу.

Графік погашення боргу доцільно представити у вигляді табл. 7.3.

Таблиця 7.3 – Таблиця обслуговування боргу

Рік	Початковий баланс боргу	Погашення боргу	Відсотки	Річна виплат	Кінцевий баланс боргу
1	$40 + i$				
2					
3					
4					
5					
Підсумок		$40 + i$			

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №8

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Мета заняття: охарактеризувати методи управління фінансовими ризиками, шляхи їх нейтралізації й запропонувати удосконалення методики управління ризиками на підприємствах.

Завдання 1. Підприємство має $900000 \cdot (i + j)$ шт. випущених і оплачених акцій на загальну суму $9000000 \cdot (i + j)$ грн. і розглядає альтернативні можливості: або здійснити додаткову емісію акцій того ж номіналу ($10 \cdot (i + j)$ грн.) ще на $9000000 \cdot (i + j)$ грн., або залучити кредиторів на цю же суму під середню розрахункову ставку відсотка $(14 + i)\%$.

Треба оцінити доцільність реалізації кожного з двох альтернативних інвестиційних варіантів. Аналіз проводиться для двох різних прогностичних сценаріїв нетто-результату-експлуатації-інвестицій (*НРЕІ*): оптимістичний сценарій допускає досягнення *НРЕІ* величини $3600000 \cdot (i + j)$ грн., песимістичний обмежує *НРЕІ* сумою $1800000 \cdot (i + j)$ грн. Весь чистий прибуток виплачують дивідендами, не залишаючи нерозподіленого прибутку.

Коригування базового розрахункового завдання відбувається по передостанній і останній цифрах номеру за порядком студента в

списку академічної групи (i - перша цифра номеру за порядком; j - друга цифра номеру за порядком).

Методичні вказівки до виконання завдання 1

Раціональна структура джерел коштів припускає таке співвідношення позикових і власних коштів, при якому вартість акцій буде найвищою. При рішенні завдання потрібно визначити, що вигідно для підприємства: збільшити власні джерела коштів шляхом додаткової емісії акцій або розширити позикові, залучаючи кредити.

Послідовність рішення завдання повинна бути наступною:

Проводиться порівняльний аналіз чистої рентабельності власних коштів і чистого прибутку в розрахунку на 1 акцію для двох варіантів структури пасиву підприємства:

- перший варіант $ПЗК = 0$;
- другий варіант $ПЗК / ВК = 1$.

Розрахункові показники заносяться в табл. 8.1 по двох варіантах:

- внутрішнє (безборгове) фінансування;
- зовнішнє (боргове) фінансування.

Таблиця 8.1 – Результати розрахунків за сценаріями

Показники	Безборгове фінансування		Боргове фінансування	
НРЕІ (прибуток до сплати відсотків за кредит і податку), грн.				
Відсотки за кредит, грн.				
Прибуток, що підлягає оподатковуванню ($ПБ$), грн.				
Сума податку на прибуток ($ПП$), грн.				
Чистий прибуток ($ЧПР$), грн.				
Кількість звичайних акцій, штук				
Економічна рентабельність, %				
$СРСВ$, %				
Чистий прибуток на акцію, грн.				
Чиста рентабельність власних коштів ($ЧРВК$), %				

При заповненні таблиці необхідно виконати деякі розрахунки:

$$ПБ = НРЕІ - \%за\_кредит; \quad (8.1)$$

$$ЧПР = ПБ - ПП; \quad (8.2)$$

$$ЧРВК = \frac{ЧПР}{ВК} \times 100\%. \quad (8.3)$$

Розрахунок граничного (критичного) значення НРЕІ. На граничному значенні НРЕІ однаково вигідно використовувати й позикові, і власні кошти. А це значить, що рівень ефекту фінансового важеля дорівнює нулю – або за рахунок нульового значення диференціала (тоді $EP = CPCB$), або за рахунок нульового плеча важеля (і тоді позикових коштів немає). Правильність отриманого значення НРЕІ можна підтвердити, вирішивши рівняння:

$$EP = \frac{НРЕІ}{ПЗК + ВК} \times 100\% = CPCB. \quad (8.4)$$

На наступному кроці вибирається оптимальний варіант фінансування.

Завдання 2. Використовуючи данні фінансової звітності (табл. 8.2), оцінити ризики, обумовлені незбалансованістю структури активів і пасивів підприємства, спираючись на метод аналізу доцільності витрат.

Таблиця 8.2 – Балансова модель стабільності фінансового стану підприємства, тис. грн.

АКТИВ		ПАСИВ	
Назва показника	Значення	Назва показника	Значення
Необоротні активи	$1933 + i$	Власний капітал	$1576 + i$
Запаси й видатки	$264 + i$	Забезпечення майбутніх видатків	$47 + i$

Продовження таблиці 8.2

Кошти, короткотермінові фінансові вклади, дебіторська заборгованість і інші активи	$2381 + i$	Довгострокові зобов'язання	$659 + i$
Витрати майбутніх періодів	$13 + i$	Короткострокові кредити й інші позикові кошти	$2489 + i$
Усього:	$4591 + i$	Усього:	$4591 + i$

Коригування базового розрахункового завдання відбувається по передостанній і останній цифрах номеру за порядком студента в списку академічної групи (i - перша цифра номеру за порядком; j - друга цифра номеру за порядком).

Методичні вказівки до виконання завдання 2

Метод аналізу доцільності витрат полягає у встановленні «зон ризику» шляхом аналізу фінансової стабільності підприємства (забезпеченість наявними коштами для поточної діяльності) на основі даних бухгалтерського балансу.

Фінансовий стан організації в цьому випадку ділиться на «зони ризику», виходячи зі структури й розміру елементів видатків організації, – у межах яких вони не перевищують граничного значення встановленого для кожної конкретної «зони ризику».

Усього їх існує п'ять:

– зона абсолютної фінансової стабільності, коли підприємство має достатню величину власних оборотних коштів для формування запасів і покриття видатків без залучення позикових джерел. Ця область відповідає зоні з мінімальним ризиком;

– зона нормальної фінансової стабільності, коли підприємство має можливість покривати основну частину видатків за рахунок власних коштів і має достатню величину інших джерел фінансування. Ця область відповідає зоні прийняттого ризику;

– зона нестійкого фінансового стану, коли на підприємстві спостерігається дефіцит джерел формування запасів і покриття видатків, як своїх, так і позикових. Ця область відповідає зоні підвищеного ризику;

– зона критичного фінансового стану, коли підприємство не має досить джерел покриття видатків, при цьому може спостерігатися затовареність готовою продукцією, попит на яку низький. Ця область відповідає зоні критичного ризику;

– зона кризового стану, коли підприємство перебуває на грані банкрутства. Ця область відповідає зоні неприпустимого ризику.

Для виділення цих зон використовують три показники фінансової стабільності підприємства:

- надлишок (+) або нестача (-) власних коштів;
- надлишок (+) або нестача (-) власних середньострокових і довгострокових джерел формування запасів і видатків;
- надлишок (+) або недолік (-) загальної величини основних джерел для формування запасів і видатків.

Ці показники розраховуються на основі балансової моделі стабільності фінансового стану підприємства, що має такий вигляд:

$$\hat{I}\hat{A} + \hat{\zeta}\hat{A} + \hat{A}\hat{\zeta}\hat{E} + \hat{A}\hat{I}\hat{I} = \hat{A}\hat{E}\hat{A} + \hat{\zeta}\hat{I} + \hat{A}\hat{\zeta} + \hat{E}\hat{E} + \hat{E}\hat{\zeta}, \quad (8.5)$$

- де $\hat{I}\hat{A}$ – необоротні активи;
 $\hat{\zeta}\hat{A}$ – запаси й видатки;
 $\hat{A}\hat{\zeta}\hat{E}$ – кошти, короткострокові фінансові вкладення, дебіторська заборгованість і інші активи;
 $\hat{A}\hat{I}\hat{I}$ – витрати майбутніх періодів;
 $\hat{A}\hat{E}\hat{A}$ – власний капітал;
 $\hat{\zeta}\hat{I}$ – забезпечення майбутніх виплат і платежів;
 $\hat{A}\hat{\zeta}$ – довгострокові зобов'язання;
 $\hat{E}\hat{E}$ – короткострокові кредити;
 $\hat{E}\hat{\zeta}$ – кредиторська заборгованість і інші позикові кошти.
Обсяг власних оборотних коштів визначається по формулі:

$$\hat{I}\hat{E} = \hat{A}\hat{E}\hat{A} + \hat{I}\hat{A}, \quad (8.6)$$

- де OK – власні оборотні кошти.
При ідентифікації областей фінансової стабільності використовують трикомпонентний показник:

$$S_x = S\{\Delta OK^6, \Delta OK^d, \Delta OK^3\}; \quad (8.7)$$

$$\begin{cases} S_x(\Delta OK_x) = 1, \text{ якщо } \Delta OK^x \geq 0; \\ S_x(\Delta OK_x) = 0, \text{ якщо } \Delta OK^x < 0, \end{cases} \quad (8.8)$$

де $\Delta \hat{E}^a$ – надлишок або нестача власних коштів;

$\Delta \hat{E}^{\bar{a}}$ – надлишок або нестача власних середньострокових і довгострокових джерел формування запасів і видатків;

$\Delta \hat{E}^c$ – надлишок або недолік загальної величини основних джерел для формування запасів і видатків.

При цьому:

$$\Delta OK^6 = OK - 3B; \quad (8.9)$$

$$\Delta OK^d = (OK + 3П + ДЗ) - 3B; \quad (8.10)$$

$$\Delta OK^3 = (OK + 3П + ДЗ + КК) - 3B. \quad (8.11)$$

Звідки:

– зона стійкого фінансового стану характеризує умова:

$$S(\Delta OK^B \geq 0; \Delta OK^d > 0; \Delta OK^3 > 0); \quad (8.12)$$

– зона нормального фінансового стану задається умовою:

$$S(\Delta OK^B \approx 0; \Delta OK^d > 0; \Delta OK^3 > 0); \quad (8.13)$$

– зона нестійкого фінансового стану, що дозволяє встановити рівновагу платоспроможності підприємства, задається умовою:

$$S(\Delta OK^B < 0; \Delta OK^d \geq 0; \Delta OK^3 \geq 0); \quad (8.14)$$

– зона критичного фінансового стану задається умовою:

$$S(\Delta OK^B < 0; \Delta OK^D < 0; \Delta OK^3 \geq 0); \quad (8.15)$$

– зона кризового фінансового стану задається умовою:

$$S(\Delta OK^B < 0; \Delta OK^D < 0; \Delta OK^3 < 0). \quad (8.16)$$

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Антонов В.М. Фінансовий менеджмент: сучасні інформаційні технології. Навч. посіб. – К.: ЦУЛ, 2005. – 432 с.
2. Бланк И.А. Основы финансового менеджмента: В 2 т. – К.: Ника-Центр, 1999.
3. Бригхэм Ю. Ф., Эрхардт М. С. Финансовый менеджмент. – 10-е изд. – СПб.: Питер, 2011. – 960 с.
4. Бахрамов Ю. М., Глухов В. В. Финансовый менеджмент: Учебник для вузов. – 2-е изд., стандарт третьего поколения. – СПб.: Питер, 2011. – 496 с.
5. Базилінська О.Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: Навч. посіб. – К.: ЦУЛ, 2011. – 312 с.
6. Гриньова В.М., Коюда В.О. Фінанси підприємств: Навч. посібник. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання-Прес, 2004. – 424 с.
7. Економічний аналіз: Навч. посібник / М.А. Болюх, В.З. Бурчевський, М.І. Горбатов та ін.; За ред. акад. НАНУ, проф. М.Г. Чумаченка. – Вид. 2-ге, перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2003. – 556 с.
8. Крамаренко Г.О. Фінансовий менеджмент. Підручник. – К.: ЦУЛ, 2009. – 320 с.
9. Мец В.О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства: Навч. посібник. - К.: Вища шк., 2003. – 278 с.
10. Пазинич В.І., Шулешко А.В. Фінансовий менеджмент. – К.: ЦУЛ, 2011. – 408 с.
11. Рясних Є. Основи фінансового менеджменту. – К.: АКАДЕМВИДАВ, 2010. – 402 с.
12. Ситник Л.С. Фінансовий менеджмент. Навч. посіб. – К.: ЦУЛ, 2006. – 360 с.
13. Фінансовий менеджмент: Підручник / Кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін. – К.: КНЕУ, 2005. – 535 с.
14. Філіна Г.І. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: Навч. посіб. – К.: ЦУЛ, 2009. – 260 с.
15. Шелудько В.М. Фінансовий менеджмент: Підручник. – К.: Знання, 2006. – 439 с.

ДЛЯ НОТАТОК

ДЛЯ НОТАТОК

Навчальне видання

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять

з дисципліни «Фінансовий менеджмент» для студентів
денної форми навчання спеціальності 7.03050401 та 8.03050401 –
Економіка підприємства

Укладачі: Деділова Тетяна Вікторівна
Кирчата Ірина Миколаївна
Токар Інна Іванівна

Відповідальний за випуск: д.е.н., проф. Дмитрієв І.А.

Підп. до друк.	Формат 60×80	1/16 Бум. Тип №
Друк офсетний	Ум. др. л.	Нав - вид. л.
Тираж екз.		Ціна договірна
Зак. №		

ХНАДУ, ГСП, Харків, вул. Петровського, 25

Підготовлено у Харківському національному автомобільно-
дорожньому університеті